

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Västra Nylands välfärdsområde

18.12.2023
luvn.fi

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

Valmiussuunnitelman yleinen osa

Hyväksytty: Aluehallitus 18.12.2023 § 231

Sisällys

1	Valmiussuunnittelun perusteet	1
1.1	Varautumisen säädösperusteet	1
1.2	Normaaliolot, häiriötilanne, poikkeusolot	2
1.3	Valmiuden säätely	2
2	Toiminta-alueen kuvaus	4
2.1	Väestö ja toimintaympäristö	4
2.2	Henkilöstö	6
2.3	Palveluverkko ja toimitilat	7
2.4	Hyvinvointialueen tietojärjestelmäympäristö	8
3	Valmiussuunnittelu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella	9
3.1	Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet	9
3.2	Hyvinvointialueen turvallisuus, riskienhallinta ja varautuminen	10
3.3	Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue ja valmiuskeskus	11
3.4	Pelastuslaitoksen varautuminen ja valmiussuunnittelu	13
3.5	Yhteistoiminta ja suunnitelmien yhteensovittaminen	14
3.6	Valmiussuunnittelu -portaali	16
3.7	Varautumisen kehittämisen painopisteet 2024–2025	17
3.8	Valmiusharjoitukset ja -koulutukset	18
4	Sosiaali- ja terveydenhuollon riskiarviot	18
4.1	Kansallinen riskiarvio	18
4.2	Sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät erityiset riskit	20
4.3	Alueellinen riskiarvio	20
4.4	Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon riskiarvio	22
4.5	Riskien arviointi organisaatiossa	22
5	Kriittisten toimintojen turvaaminen ja resurssianalyysi	23
5.1	Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan	23
5.2	Väestönsuojeluun varautuminen	25
5.3	Toimintaedellytykset	26
5.3.1	Perusterveydenhuolto	26
5.3.2	Perusterveydenhuollon sairaalapalvelut	27
5.3.3	Sosiaalihuolto	27
5.3.4	Kvanttaminen ja laboratoriopalvelut	28
5.3.5	Lääkkeet	29
5.3.6	Lääkintälaitteet	29
5.3.7	Materiaalihuolto ja logistiikka	30

5.3.8	Ateriapalvelut	31
5.3.9	ICT-palvelut.....	31
5.3.10	Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos	32
5.4	Sopimusperusteinen varautuminen.....	32
5.5	Kolmannen sektorin ja seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö	33
6	Strategiset toimet ja rakenteet	34
6.1	Johtaminen ja päätöksenteko	34
6.2	Tilannekuva	35
6.3	Kriisiviestintä.....	36
6.4	Turvallisuusselvitykset	37
6.5	Varausjärjestelyt.....	38
7	Palautuminen häiriötilanteen jälkeen.....	38
8	Valmiussuunnitelman yleisen osan hyväksyntä, päivittäminen ja julkaisu	39

1 Valmiussuunnittelun perusteet

1.1 Varautumisen säädösperusteet

Hyvinvointialueella on lakisääteinen velvollisuus varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoito kaikissa tilanteissa, myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Toiminnan mahdollisimman häiriöttömästä jatkumisesta tulee huolehtia valmiussuunnittelun, etukäteisvalmistelujen sekä muiden toimenpiteiden avulla. Hyvinvointialueen yleinen varautumisvelvoite perustuu valmiuslakiin (1552/2011) ja hyvinvointialuelakiin (611/2021.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisesta säädetään tarkemmin muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa (612/2021), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010) sekä niitä tarkentavissa säädöksissä, asetuksissa ja ohjeissa. Asetuksessa hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin (308/2023) annetaan perussäännökset hyvinvointialueiden valmiussuunnittelusta, tilannekuvan muodostamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien vähimmäisisällöstä sekä yksityisten palveluntuottajien ohjaamisesta varautumisessa.

Pelastuslaitoksen varautuminen ja valmiussuunnittelu perustuvat pelastuslakiin (379/2011), valmiuslakiin (1552/2011), lakiin pelastustoimen järjestämisestä (613/2021) sekä niitä tarkentaviin säädöksiin, asetuksiin ja ohjeisiin.

Myös muun muassa laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992), puolustustilalaki (1083/1991) ja valtioneuvoston periaatepäätöksistä etenkin Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 ohjaavat hyvinvointialueen varautumista.

Lainsäädännön ja ohjeistusten lisäksi varautumista ohjaa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen hallintosääntö ja toimintaohjeet, hyvinvointialueen palvelustrategia, pelastuslaitoksen palvelutasopäätös sekä muut hyväksytyt hyvinvointialueen dokumentit.

1.2 Normaaliolot, häiriötilanne, poikkeusolot

Normaaliolot on yhteiskunnan pääsääntöinen tila, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata viranomaisten tavanomaisin toimivaltuuksin. Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät luovat perustan toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Häiriötilanteilla tarkoitetaan sellaista uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanne voi olla valtakunnallinen, alueellinen tai paikallinen, tai se voi liittyä esimerkiksi johonkin yksittäiseen toimintoon. Häiriötilanteita voi esiintyä sekä normaalioloissa että poikkeusoloissa.

Poikkeusolot on valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa häiriötä tai uhkia on niin paljon tai ne ovat niin vakavia, että on tarpeellista mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava valmiuslaissa säädettyjen toimivaltuuksien käyttö. Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa ja poikkeavien toimivaltuuksien soveltamisen aloittamisesta säädetään valtioneuvoston käyttöönottoasetuksella.

(Lähde: Kokonaisturvallisuuden sanasto, 2. laitos, 2017)

1.3 Valmiuden säätely

Valmiuden säätelyllä kohotetaan tai alennetaan organisaation valmiutta normaali- ja poikkeusoloissa vastaamaan kunkin häiriötilanteen tarpeisiin. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden tulee omalla yhteistyöalueellaan ohjata ja varmistaa, että paikallisten,

alueellisten ja valtakunnallisten kyvykkyyksien käytöstä, työnjaosta ja valmiuden säätelyyn liittyvästä porrastuksesta (perus-, tehostettu ja täysvalmius) sovitaan osana valmiussuunnittelua. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta säädetään kolmiportaisesti (Kuva 1.). Hyvinvointialueen on huolehdittava lakisääteisten palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa, mikä edellyttää joustavaa ja ketterää valmiutta reagoida erilaisiin häiriötilanteisiin. Näin ollen johtamista, tilanteen seuranta ja tehtävien toimeenpanovalmiutta tulee voida tehostaa ja säätää valmiustasosta riippumatta.

Perusvalmius tarkoittaa määräysten mukaista suunnitelmavalmiutta, toiminnallisia valmiuksia sekä ennakkojärjestelyjä erityistilanteita ja poikkeusoloja varten. Useimmat normaaliolojen häiriötilanteet hoidetaan perusvalmiudessa.

Valmiuden kohottamistoimenpiteitä kutsutaan tehostetuksi valmiudeksi. Tehostettuun valmiuteen siirtymistä edellyttävät esimerkiksi häiriötilanteet, joissa akuutisti hoitoa tai psykososiaalista tukea tarvitsevien määrä on huomattavan suuri, eikä tilanne ole hallittavissa perusvalmiuden voimavaroin. Toiminta tehostetussa valmiudessa perustuu edelleen normaaliajan lainsäädäntöön.

Täysvalmiuteen siirrytään vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Viranomaisilla on valmiuslain nojalla oikeus määrätä, mitkä tehtävät väistyvät ja mihin voimavaroja suunnataan. Täysvalmiudessa otetaan käyttöön kaikki mahdolliset lisäresurssit ja voimavarat.

	PERUSVALMIUS	TEHOSTETTU VALMIUS	TÄYSVALMIUS
Valmiustason määrittelmä	Normaaliolosuhteet; tavanomaiset häiriöt hoidetaan standardiresurssein. Päivittäisen valmiuden ylläpito.	Vaste mahdollisiin laajempiin häiriöihin; resurssien vahvistaminen ja valmiuden nostaminen yli perustason.	Kaikki mahdolliset resurssit ja voimavarat otetaan käyttöön vastattaessa poikkeuksellisiin häiriöihin.
Valmiuden toimintaympäristö	Keskeistä on ennaltaehkäisy ja päivittäinen valmius toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.	Valmiuden ja reagoinnin nopeuttaminen, valmistautuminen muuttuviin olosuhteisiin. Strategisten ja operatiivisten toimien suunnittelu ja toteutus.	Erittäin mittavien häiriötilanteiden hallinta, johtamis-, viestintä- ja henkilöstöjärjestelyjen mukauttaminen tarpeen mukaan.
Toimintavalmiuden kriteerit	Valmiussuunnitelmat, säännölliset harjoitukset, resurssien ja henkilöstön varaukset.	Riskianalysien päivitys, kohdennettu varautuminen, tehostetut harjoitukset, henkilöstön valmiuden ja resurssien nopea saatavuus.	Ylimääräisen henkilöstön ja vararesurssien täysimääräinen käyttöönotto, valmiuslain mukaiset toimivaltuudet aktivoituvat.
Vasteen skaalaus ja sopeuttaminen	Häiriöt hoidetaan vakiotason resurssien ja menettelyjen mukaan; kestoltaan lyhyempiä toimia.	Toimintoprosessin tehostaminen, valmius skaalautumaan laajempiin toimiin; pitkäkestoisempi varautuminen tarvittaessa.	Erytistoimet ja toimivaltuudet käytössä, normaalit prosessit muutettu poikkeustilaan soveltuviksi, tehostettu koordinaatio.

Kuva 1. Valmiuden säätelyn tasot

2 Toiminta-alueen kuvaus

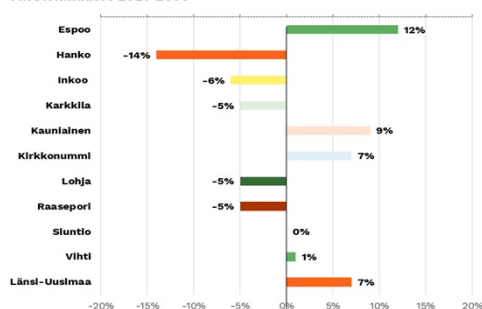
2.1 Väestö ja toimintaympäristö

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue on väestöpohjaltaan Suomen kolmanneksi suurin hyvinvointialue, 486 000 asukasta. Alueen kuntien väestömäärä vaihtelee Inkoon 5300 asukkaasta Espoon 305 000 asukkaaseen. Väestötiheys on maan suurimpia. Väestön ennustetaan kasvavan vuoteen 2030 mennessä 5,6 prosenttia ja vuoteen 2040 mennessä 9,0 prosenttia eli 500 216:een ja 516 711 asukkaaseen.

Väestönmuutos alueella 2021-2030

Länsi-Uudenmaan ennakoitu väestönkehitys jatkuu polarisoituneena. Väestö kasvaa voimakkaasti Espoo-Kauniaisissa sekä Kirkkonummella ja Vihdissä. Muulla alueella väestö supistuu voimakkaasti. Väestön kasvu perustuu etenkin muun kuin suomen- tai ruotsinkielisen väestön kasvuun.

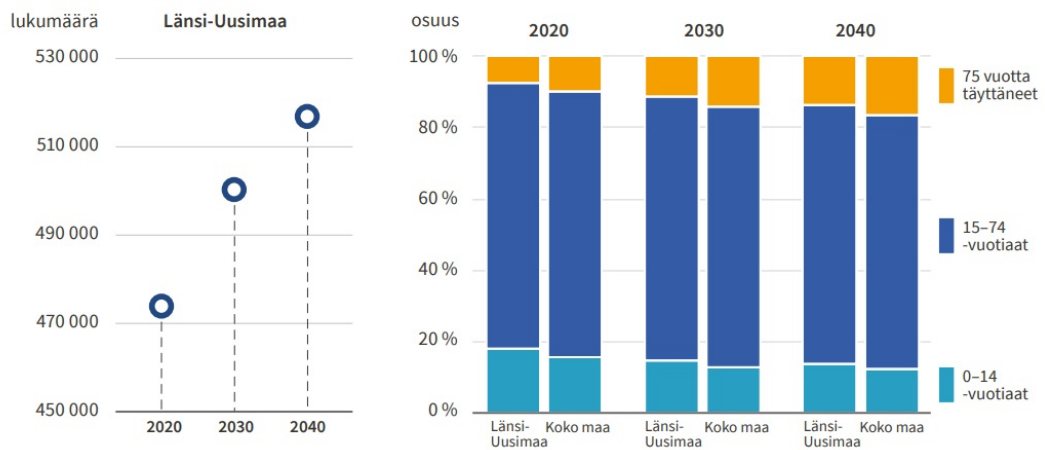
Väestönmuutos 2021-2030

- Kuviossa kuvataan alueiden väestökehitystä suhteellisella väkiluvun muutoksella vuosina 2021-2030.
- Väestöennusteen mukaan Länsi-Uudenmaan väestö kasvaa 32 781 henkilöllä vuosien 2021-2030 aikana.
- Väestö kasvaa erittäin voimakkaasti Espoossa. Espoon väestö kasvaa väestöennusteessa vuosien 2021-2030 aikana 34 480 henkilöllä. Kasvu nojaa vieraskielisten määrän kasvuun.
- Keskikokoisissa kunnissa väestö kasvaa Kirkkonummella ja Vihdissä. Muissa keskikokoisissa kaupungeissa väestö vähenee suhteellisen voimakkaasti etenkin väestön ikärakenteen vaikutuksesta.
- Alueen pienistä kunnista väestö kasvaa ainoastaan Kauniaisissa, jossa väestö kasvaa ennusteen mukaan erittäin voimakkaasti (962 henkilöllä). Siuntiossa väestö kasvaa 30 henkilöllä. Muissa pienissä kunnissa väestö vähenee, etenkin Hangossa ja Inkoossa väestö supistuu erittäin voimakkaasti.

Kuva 2. Alueiden väestökehitys suhteellisella väkiluvun muutoksella vuosina 2021-2030

Sairastavuus on alueen ikärakennetta heijastaen osin maan pienimpiä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ikävakiomaton sairastavuusindeksi vaihtelee Kauniaisten 61,2:sta Hangon 110,7:ään. Hangon lisäksi vain Karkkilassa on maan keskitason ylittävä arvo, 108,7 (Kauniainen 61,2, Espoo 64,6, Kirkkonummi 72,2, Siuntio 82,0, Vihti 83,3, Inkoo 84,1, Raasepori 92,6, Lohja 98,4, koko maa 100, Karkkila 108,7 ja Hanko 110,7). Väkilukuun suhteutettuna alueen alle 80-vuotiailla on ennen aikaisten kuolemien vuoksi menetettyjä elinvuosia maan kolmanneksi vähiten. Länsi-Uudenmaan haasteena pidetään väestön ja ikärakenteen muutosta, erityisesti yli 75-vuotiaiden määrän kasvua. Palvelujen riittävyttä ja laatua seurataan, samoin palvelutarpeeseen vaikuttavia tekijöitä.

Kuva 3. Väestömäärä ja ikärakenne vuonna 2020 sekä ennusteet vuosille 2030 ja 2040

Päiväväestön eli työpaikkojen sijainnin ja väestön muun liikkuvuuden aiheuttamat muutokset vakituiseen väestöön, voivat poiketa suurestikin vakituiseen asuinpaikkaan perustuvasta väkiluvusta. Myös kesäasuminen muuttaa jossain määrin Länsi-Uudenmaan väestörakennetta erityisesti lomakausien aikana. Vapaa-ajan asuntoja on selkeästi eniten rannikkoalueilla sekä järvisemmällä alueella, erityisesti Raaseporin ja Lohjan alueella.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue on kaksikielinen, väestöstä 12 % on ruotsinkielisiä. Väestö on kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoista. Väestöstä 16 % on muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä.

Väestönkasvun, väestön nopean ikääntymisen ja elinikäodotteen kasvun myötä palvelujen kysyntä kasvaa. Monikielisen väestön kasvun merkitystä palvelutarpeen kehittymiselle on vaikea ennakoida. Lisäksi palvelutarve kasvaa alueen sisällä maantieteellisesti ja palvelualueittain epätasaisesti.

Muita hyvinvointialueen toimintaympäristöön keskeisesti vaikuttavia sosiaalisia muutostekijöitä ovat sosiaalisen ja yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kasvu, kaupungistuminen ja työmarkkinoiden muutokset. Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kasvu näkyy muun muassa syrjäytymisen ja huono-osaisuuden keskittymisenä tiettyihin väestöryhmiin. Syrjäytyminen ja toisaalta myös kaupungistuminen vaikuttavat väestön omatoimiseen varautumiseen ja lisäävät riippuvuutta yhteiskunnan palveluista ja viranomaisista. Työmarkkinoiden muutokset vaikuttavat erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen henkilöstön saatavuuteen.

Länsi-Uudenmaan maantieteellisiä erityispiirteitä ovat laajat merenranta-alueet sekä lukuisat järvet ja vesistöt. Suuri osa pääkaupunkiseudun ulkopuolisista kaupunkikeskuksista ja taajamista sijaitsee pohjavesialueella. Pohjavesialueille sijoittuu merkittäviä teollisuus- ja työpaikkakeskittymiä, kasvavia taajamia sekä liikenneväyliä. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen alueella sijaitsee kahdeksan suuronnettomuusvaarallista kohdetta.

2.2 Henkilöstö

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella työskentelee 9 600 työntekijää, ja se on yksi Länsi-Uudenmaan suurimmista työnantajista.

Hyvinvointialueella työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollon, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen, Länsi-Uudenmaan

pelastuslaitoksen ja hyvinvointialueen tukipalvelu- ja hallinnon tehtävissä olevia työntekijöitä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja voidaan tuottaa omalla henkilöstöllä, vuokratyövoimalla tai järjestämällä HUS:n tai muiden hyvinvointialueiden kanssa yhteistyössä tai palveluostoina.

Osaavan henkilöstön saatavuus ja riittävyys ovat merkittäviä haasteita hyvinvointialueen palveluiden turvaamiselle ja jatkuvuudelle. Henkilöstön pysyvyys on palvelujen saatavuuden ja laadun perusta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella henkilöstöpulaa on etenkin sosiaalityöntekijöistä, yleislääkäreistä, psykologeista, osastonhoitajista, kotipalvelutyöntekijöistä, hammaslääkäreistä, lähihoitajista ja pelastusalan työntekijöistä. Henkilöstöpulan ja rekrytointivaikeuksien arvioidaan edelleen jatkuvan lähivuosina nykyisen henkilöstön eläköitymisen ja palveluntarpeen kasvun myötä.

2.3 Palveluverkko ja toimitilat

Hyvinvointialue vastaa sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen järjestämisestä Länsi-Uudenmaan 10 kunnan alueella: Espoo, Hanko, Inkoo, Karkkila, Kauniainen, Kirkkonummi, Lohja, Raasepori, Siuntio ja Vihti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut järjestetään neljällä palvelualueella: ikääntyneiden palvelut; lasten, nuorten ja perheiden palvelut; vammaispalvelut sekä yhteiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Pelastustoimen palvelut järjestetään pelastuslaitoksen palvelualueella.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue tavoittelee alueellisesti yhtenäistä, mutta paikalliset erityispiirteet huomioivaa palvelujen verkostoa. Monipuolisella palvelujen verkostolla pyritään mahdollistamaan laadukkaiden ja yhtenäisten palvelujen tuottaminen, väestön palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden turvaaminen sekä ennaltaehkäisevän ja kevyemmän tuen palvelujen toteutumisen varmistaminen.

Terveyskeskukset, terveysasemat, perhekeskukset tai muut palvelupisteet toimivat palveluiden toimipaikkoina. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategiassa päätetään palvelujen verkoston periaatteet ja linjaukset.

Toimitilojen osalta palvelutuotannon käytössä on yhteensä noin 460 kohdetta ja 340 000 m² huoneistoalaa pääosin vuokratuissa kohteissa. Tilakannasta ja sen huoneistoalasta suurin osa on ikääntyneiden palvelujen (38 %) ja yhteisten sosiaali- ja terveystalvelujen (28 %) käytössä. Hyvinvointialueella toimii muun muassa neljä sairaalaa, 25 terveysasemaa, 85 hoivakiinteistöä ja 34 neuvolaa tai perhekeskusta. Näiden lisäksi alueen palvelutuotantoa täydentävät useat ostopalvelukohteet. Pelastuslaitoksella on käytössä 12 vakinaista paloasemaa sekä lisäksi sopimuspalokuntien asemia. Palvelutarpeen, henkilöstön saatavuuden, monipuolisten asiointikanavien ja hyvinvointialueen taloustilanteen kehittyminen ovat keskeisiä huomioitavia asioita tulevaisuuden toimitilaverkoston suunnittelussa. Toimitilojen omistus- ja vuokraussuhdetta sekä vaihtoehtoisia hallintamalleja arvioidaan osana toimitilastrategiaa.

Palvelustrategian määriteltyjen linjausten toimeenpano on aloitettu ja se etenee vaiheittain. Kattavampi toimitiloja koskeva tarkastelu toteutetaan vuoden 2024 aikana, jolloin hyvinvointialue muodostaa kannan sille siirtyneen toimitilakannan vuokrauksen jatkamisesta kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen.

2.4 Hyvinvointialueen tietojärjestelmäympäristö

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tietojärjestelmäympäristö koostuu yli 350 järjestelmästä ja noin 11 000 työasemasta. Merkittävä osa hyvinvointialueen toiminnasta edellyttää jatkuvuuden varmistamista kaikkina vuorokaudenaikoina. Kriittisen toiminnan jatkuvuutta turvataan vikasietoisilla järjestelmäratkaisuilla, toipumissuunnitelmillä, vaihtoehtoisilla toimintamalleilla järjestelmäkatkojen aikana sekä säännöllisellä harjoittelulla.

3 Valmiussuunnittelu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella

3.1 Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus ja tavoitteet

Varautumisella tarkoitetaan sitä, että varmistetaan organisaation kyky hoitaa sille kuuluvat tehtävät mahdollisimman häiriöttömästi ja huolehditaan mahdollisista uusista, tavanomaisesta poikkeavista tehtävistä kaikissa tilanteissa. Varautumisen tavoitteena on ehkäistä onnettomuuksia ja häiriötilanteita, valmistautua toimimaan niiden uhatessa ja edesauttaa niistä toipumista. Varautuminen on toimintojen kokonaisuus, joka koostuu muun muassa valmiussuunnittelusta, jatkuvuudenhallinnasta, tarvittavien yhteistoimintasopimusten laatimisesta, materiaalin ja kaluston hankkimisesta, henkilöstön kouluttamisesta ja harjoituksista.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ydintehtävänä on sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluiden järjestäminen kaikissa olosuhteissa Länsi-Uudenmaan maakunnan alueella. Hyvinvointialue on yhteiskunnan kannalta elintärkeä toimija, ja sen varautumisella huolehditaan alueen asukkaiden terveydestä, hyvinvoinnista ja välttämättömistä perustarpeista. Varautumisessa on huomioitava erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja pelastustoimen muodostama kokonaisuus sekä yhteistyö ympäristöterveydenhuollon kanssa. Varautumisen suunnittelussa hyödynnetään useita lähteitä, muun muassa kansallista ja alueellista riskinarviota sekä pelastustoimen riskianalyysiä. Häiriötilanteiden ja poikkeamien hallinnointi on sosiaali-, terveys- ja pelastustoimessa jokapäiväistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen tarkoituksena on varmistaa väestölle terveyden ja toimintakyvyn kannalta keskeiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, terveellinen elinympäristö sekä välttämätön toimeentulo häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Pelastustoimen varautumisen tarkoituksena on kaikissa turvallisuustilanteissa turvata väestön avunsaanti, suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuustilanteissa sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia. Palveluiden turvallisuus ja jatkuvuus ovat tärkeä osa laadukasta palvelutuotantoa.

Valmiussuunnittelussa tunnistetaan, arvioidaan ja analysoidaan kyseessä olevaan organisaatioon tai alueeseen kohdistuvia uhkia sekä oman toiminnan haavoittuvuuksia. Lisäksi kartoitetaan ja arvioidaan olemassa olevia ja tarvittavia resursseja erilaisten häiriötilanteiden hallinnassa, suunnitellaan toimintamalleja ja neuvotellaan eri yhteistyötahojen ja sidosryhmien kanssa esimerkiksi häiriötilanteiden aikaisesta tietojen välittämisestä ja yhteistoiminnasta. Kokonaisvarautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin muodostuu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleisestä osasta (strateginen taso) sekä skenaariopohjaisista palvelualueiden ja konsernihallinnon valmiussuunnitelmista (operatiivis-taktinen taso). Skenaariopohjaiset valmiussuunnitelmat laaditaan hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleisen osan pohjalta. Valmiussuunnitelmien ohella häiriötilanteisiin varautumista tukevat kiinteistökohtaiset pelastussuunnitelmat sekä niitä täydentävät liitteet.

3.2 Hyvinvointialueen turvallisuus, riskienhallinta ja varautuminen

Riskienhallinta, sisältäen organisaatioturvallisuuden ja varautumisen, on avainasemassa toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa.

Riskienhallinnan avulla varmistetaan tavoitteiden saavuttaminen, turvataan toiminnan jatkuvuus, häiriöttömyys ja turvallisuus sekä toimintaedellytysten säilyminen. Varautumisella varmistetaan erityisesti tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella riskienhallinta kuuluu jokaiselle. Se toteutuu kokonaisvaltaisesti määriteltyjen

prosessien mukaisesti kaikilla organisaation tasoilla ja kaikessa toiminnassa.

Laadukas, koko Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen organisaation läpileikkaava riskienhallinta lisää tehokkuutta, vahvistaa turvallisuutta ja tukee päätöksentekoa. Hyvinvointialueen strategian mukaisesti tiivis yhteistyö, niin hyvinvointialueella kuin kumppaneiden kanssa, edistää turvallisuutta sekä parantaa varautumista yhteisiin uhkiin. Työntekijät ovat keskeisin pilari turvallisuuskulttuurin rakenteessa.

Hyvinvointialueella turvallisuuden ylläpitäminen ja kehittäminen on koko organisaation aktiivisen osallistumisen tulosta.

Konsernipalveluiden tehtävä on valmistella yhteistyössä palvelualueiden kanssa varautumisen ja turvallisuussuunnittelun periaatteet koko konsernille sekä valmiussuunnitelmin luoda yhteiset periaatteet konsernin varautumiselle. Samalla hyvinvointialueen konsernipalvelut itse varautuvat omien toimintojensa osalta ja noudattavat strategisella tasolla päätettyjä varautumisen periaatteita omassa toiminnassaan. Sosiaali- ja terveystoimet sekä pelastustoimi vastaavat toimialakohtaisesta varautumisesta ja suunnitelmien yhteensovittamisesta hyvinvointialueiden välillä sekä yhteistyöstä muihin viranomaisiin ja toimijoihin.

3.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue ja valmiuskeskus

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellinen yhteensovittaminen, kehittäminen ja yhteistyö toteutetaan kansallisesti viiden yhteistyöalueen toimesta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kuuluu Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen yhdessä Etelä-Karjalan, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueiden sekä Helsingin kaupungin kanssa.

Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden tulee laatia keskinäinen yhteistyösopimus valtuustokausittain. Sopimuksen tarkoituksena on varmistaa yhteistyöalueeseen kuuluvien

hyvinvointialueiden työnjako, yhteistyö ja yhteensovittaminen siltä osin kuin se on tarpeellista hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien toteutumisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi. Lisäksi kaksikielisten hyvinvointialueiden on tehtävä keskinäinen yhteistyösopimus ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Yhteistyösopimuksen toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön ja yhteistyöalueen hyvinvointialueiden välisissä neuvotteluissa, johon osallistuvat myös valtiovarainministeriö ja sisäministeriö. Hyvinvointialueiden yhteistyösopimus on hyväksyttävä ensimmäisen kerran viimeistään vuoden 2025 loppuun mennessä. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän tehtävänä on sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua valtakunnallisten yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. Tätä tehtävää varten niillä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä yhteistyöalueensa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilta valmiussuunnittelun ohjaamisessa välttämättömät tiedot. Kahta tai useampaa hyvinvointialuetta/HUS-yhtymää koskevassa häiriötilanteessa Sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yhden kyseisistä toimijoista johtamaan ja koordinoimaan tilannetta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Eriyisen merkittävässä häiriötilanteissa Sosiaali- ja terveysministeriö voi ottaa johto- ja koordinaatiovastuun itselleen.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueella ja HUS-yhtymässä tulee olla tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus. Valmiuskeskuksen tehtävänä on yhteistyöalueellaan koota ja analysoida tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista sekä muodostaa ja ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa, joka sisältää tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliressurseista sekä tukipalveluiden toiminnasta. Valmiuskeskus on velvollinen jakamaan

tilannekuvatietoa salassapitosäädösten estämättä yhteistyöalueensa hyvinvointialueille, aluehallintovirastoille, sosiaali- ja terveysministeriölle sekä muille sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksille. Sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän keskinäisestä työnjaosta koskien valmiuskeskusten tehtäviä.

HUS Valmiuskeskus on turvallisuus- ja valmiusjohtajan alaisuudessa toimiva hallinnollinen yksikkö, joka toimii samalla sote-järjestämislain tarkoittamana Etelä-Suomen yhteistyöalueen sosiaali- ja terveydenhuollon Valmiuskeskuksena. HUS Valmiuskeskuksen yhteydessä toimii HUS Tilannekeskus, joka kokoaa Etelä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja perusterveydenhuollon tilannekuvaa ja välittää sen Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen tilannekuvapalvelun kautta sosiaali- ja terveysministeriöön. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella tilannekuvaa tuotetaan yhteistyössä pelastuslaitoksen tilannekeskuksen kanssa.

3.4 Pelastuslaitoksen varautuminen ja valmiussuunnittelu

Pelastuslaitoksen varautuminen ja valmiussuunnittelu perustuvat pelastuslakiin (379/2011), valmiuslakiin (1552/2011), lakiin pelastustoimen järjestämisestä (613/2021) sekä niitä tarkentaviin säädöksiin, asetuksiin ja ohjeisiin.

Pelastuslaitoksen varautumisen tarkoituksena on yhteiskunnan toimintakyvyn turvaaminen pelastuslaitoksen lakisääteisten tehtävien mahdollisimman häiriöttömällä hoitamisella myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Pelastuslaitos varautuu myös vastuullaan olevien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen.

Pelastuslaitoksen varautuminen perustuu ajantasaiseen uhkien ja riskien arviointiin. Varautumisen tavoitteena on pelastuslaitoksen toimintojen jatkuvuuden turvaaminen siten, että henkilöstö, paloasemat ja kalusto ovat toimintakäykyisiä myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Pelastuslaitos varautuu myös kouluttamalla ja varaamalla tarvitsemansa resurssit myös valmiuslain 3 § 1 ja 2 mom. mukaisiin poikkeusoloihin sekä väestönsuojelun johto- erityistehtäviin.

Pelastuslaitoksen valmiussuunnitelma sisältää pelastuslaitoksen varautumiseen liittyvät toimenpiteet ja etukäteisvalmistelut, joilla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet sekä toiminnan palautuminen häiriötilanteen jälkeen. Toimitilakohtainen jatkuvuussuunnittelu sisältää myös toimitilaturvallisuuden järjestelyt. Varautumistoimenpiteet otetaan huomioon myös hankinnoissa, materiaalisessa varautumisessa, henkilöstön osaamisessa, kalustossa, tietojärjestelmissä, tieto- ja viestiliikenneyhteyksissä sekä viestinnässä. Valmiussuunnitelmaa testataan valmiusharjoituksissa.

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimintaohjeen mukaisesti pelastuslaitoksen Suunnittelu- ja ohjaus -palveluyksikön tehtävänä on johtaa ja kehittää onnettomuuksien ehkäisyä, pelastustoiminnan sekä ensihoidon suorituskykyä ja varautumista sekä vastata pelastuslaitoksen varautumisesta väestönsuojeluun.

3.5 Yhteistoiminta ja suunnitelmien yhteensovittaminen

Etelä-Suomen yhteistyöalueella sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua koordinoi ja ohjaa HUS Valmiuskeskus. Yhteistyöalueen hyvinvointialueet saavat HUS Valmiuskeskuksesta ohjausta valmiussuunnitelmien sisältöön sekä muuhun varautumistyöhön soveltuvin osin. HUS Valmiuskeskus ohjeistaa Etelä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueita myös tilannekuvatietojen keräämiseen liittyvissä käytännöissä ja sovittaa yhteen tilannekuvan tuottamiseen tarvittavia teknisiä ratkaisuja ja toimintakäytänteitä.

Aluehallintovirastojen lakisääteisenä tehtävänä on varautumisen yhteensovittaminen alueilla. Monialaista yhteensovittamista ja koordinoitua toteutetaan Etelä-Suomen valmiustoimikunnassa. Etelä-

Suomen valmiustoimikunnan ja sen sihteeristön tehtävä on ylläpitää alueellista turvallisuustilannekuvaa, toimia alueellisen varautumisen yhteensovittamisen sekä siihen liittyvän yhteistoiminnan ja tiedonvaihdon foorumina sekä edistää alueellista ja paikallista turvallisuussuunnittelua ja turvallisuusyhteistyötä. Etelä-Suomen valmiustoimikunnan puheenjohtajana toimii Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylijohtaja. Koordinaatio mahdollistaa erillisiä toimenpiteitä paremmin toiminnan jatkuvuuden sekä vahvistaa toipumiskykyä.

Hyvinvointialueen lakisäätöinen tehtävä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja turvallisuutta. Tämä perusperiaate on kirjattu myös hyvinvointialuestrategiaan. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sisäinen turvallisuus- ja varautumisryhmä (LUVN TurVa) järjestäytyi vuoden 2023 alussa. Ryhmä perustettiin vastaamaan sote-järjestämislain laajoihin varautumisvelvoitteisiin, kuten hyvinvointialueiden valtakunnallisesti samansisältöiseen valmiussuunnitteluun, riskiarvio- ja tilannekuvatyöhön, sekä Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen laajempaan varautumistoimintaan. Poikkihallinnollisena toimijana ryhmä vastaa lakisäätöisen varautumisvelvoitteen käytännön toimeenpanosta laajassa organisaatiossa samansisältöisinä yleislinjoina, suunnitteluohjauksena ja toimenpidesuosituksina. Näin ohjausryhmä yhdenmukaistaa, helpottaa ja tukee konsernihallinnon ja palvelualueiden teeman mukaista työtä. Lisäksi ryhmä kokoaa edustajiensa kautta teeman mukaista oleellista tilannetietoa, sekä välittää sitä edelleen takaisin palvelu- ja vastuualueille.

Hyvinvointialueen on myös otettava valmiussuunnitelmissa huomioon niiden yhteensopivuus pelastustoimen, kuntien ja yhteistyöalueen muiden hyvinvointialueiden kanssa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella perustettiin kesällä 2023 alueellinen yhteistyöryhmä (L-U TurVa) ohjaamaan ja yhteen sovittamaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella perustettuun yhteistyöryhmään kuuluu

perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalihuollon, alueen kuntien ympäristöterveydenhuollon ja hyvinvointialueen pelastustoimen edustus.

Keskeisiä varautumisen yhteistyötahoja ovat myös alueen viranomaiset kuten Länsi-Uudenmaan poliisilaitos, Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos. Yhteistyötahoja ovat myös muut kuin oman alueen viranomaiset, kuten naapuripelastuslaitokset. Helsingin ja Uudenmaan pelastuslaitokset (HIKLU-pelastuslaitokset: Helsingin kaupungin, Itä-, Keski-, ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokset) tekevät tiivistä yhteistyötä, joka perustuu yhteistoimintasopimukseen. Pelastuslaitoksen keskeisiä sidosryhmiä ja resursseja ovat myös sopimuspalokunnat, joiden kanssa pelastuslaitoksella on voimassa olevat palokuntasopimukset. Lisäksi alueellisen varautumisen sidosryhmiä ovat muun muassa alueella toimivat sähköverkkoyhtiöt sekä muu elinkeinoelämä erityisesti huoltovarmuuskriittisten organisaatioiden osalta.

3.6 Valmiussuunnittelu -portaali

Valmiussuunnittelu portaali (VALSU-portaali) on sosiaali- ja terveydenhuollon selainpohjainen valmiussuunnittelun portaali, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat laativat ja ylläpitävät omia valmiussuunnitelmiaan. Valmiussuunnittelu -portaali noudattaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain antamaa velvoitetta kansallisesta mallista valmiussuunnitteluun ja toimii alustana yhteistyöalueiden sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelussa.

Käyttäjäorganisaatioina portaalissa ovat Sosiaali- ja terveysministeriö, hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuolto ja joissain hyvinvointialueilla myös ympäristöterveydenhuolto ja pelastustoimi. Valvovana viranomaisena toimii aluehallintovirasto. Käyttöympäristö on turvaluokiteltu. Portaalin käyttäjällä tulee olla Suojelupoliisin tekemä turvallisuusselvitys.

3.7 Varautumisen kehittämisen painopisteet 2024–2025

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut viime vuosina merkittävästi, mikä edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmältä varautumista ja toiminnan sopeuttamista. Tämä tarkoittaa valmiuden ja varautumisen yhteensovittamista, valmiussuunnitelmien ja hälytysjärjestelyiden päivittämistä, materiaalisesta varautumisesta huolehtimista, henkilöstön osaamisen varmistamista ja harjoittelua häiriötilanteiden varalle. Valmiussuunnittelu on jatkuva ja pitkäjänteinen prosessi, jossa systemaattisesti analysoidaan organisaation kohtaamia uhkia ja omia haavoittuvuuksia.

Tällä hetkellä on tunnistettu ainakin neljä varautumisen tasoa, jotka organisaatiossa tulee huomioida:

1. Hyvinvointialueen sisäinen varautuminen, joka valmistellaan yhteistyössä palvelualueiden sekä konsernipalveluiden kanssa.
2. Tehtäväkohtainen varautuminen, josta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lainsäädännössä.
3. Sopimusperusteinen varautuminen, jonka avulla huolehditaan kriittisten palvelusopimusten ja sopimusketjujen jatkuvuudesta.
4. Alueellinen varautuminen, joka käsittää yhteistyön viranomaisten, kuntien, järjestöjen, elinkeinoelämän, seurakuntien ja muiden keskeisten toimijoiden kesken.

Hyvinvointialueen kriisitilanteiden resilienssiä vahvistetaan varmistamalla, että organisaation sisäinen varautumisvalmius sekä alueellinen yhteistyö ovat asianmukaisesti järjestetty muodostaen toimintakykyisen yhteistyörakenteen. Viranomaisyhteistyöllä pyritään siihen, että erilaisissa häiriötilanteissa yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeiset palvelut toimivat mahdollisimman hyvin ja, että yhteisö palautuu häiriöstä mahdollisimman nopeasti. Häiriötilanteessa ja sen hallinnassa ratkaisevassa asemassa on eri toimijoiden yhteistyö ja toimintakyky.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuun ja merkittävän ostopalvelukokonaisuuden vuoksi sopimusperusteista varautumista kehitetään entisestään erityisesti kriittisten palvelusopimusten ja sopimusketjujen jatkuvuuden turvaamiseksi. Varautumista ja valmiutta kehitetään edelleen operatiivisessa toiminnassa kaikilla palvelulinjoilla.

3.8 Valmiusharjoitukset ja -koulutukset

Koko henkilöstön kyky toimia suunnitelmien mukaisesti on perusta palvelujen jatkuvuudelle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Henkilöstön osaaminen varmistetaan perehdytyksen, koulutusten ja harjoitusten avulla. Varautumisen koulutussuunnitelmassa määritetään, millä tasolla henkilöstö on perehdytettävä ja koulutettava varautumisen dokumentteihin ja käytäntöihin. Koulutussuunnitelma sisältää myös prosessin maanpuolustuskursseille osallistumisesta. Lisäksi suunnitelmassa huomioidaan palveluntuottajien koulutustarpeet.

Valmiusharjoituksista laaditaan vuosittainen harjoitussuunnitelma. Tavoitteena on pitää vuosittain ainakin yksi laajempi hyvinvointialueen sisäinen harjoitus, joka vastaa hyvinvointialueen valmiussuunnittelun kehittämistarpeisiin. Lisäksi harjoituksia pidetään yhteistyössä muiden tahojen kanssa ja hyvinvointialueen henkilöstö osallistuu aktiivisesti myös muiden toimijoiden järjestämiin harjoituksiin.

4 Sosiaali- ja terveydenhuollon riskiarviot

4.1 Kansallinen riskiarvio

Suomen kansallisen riskiarvion tarkoituksena on ennakoida Suomeen mahdollisesti kohdistuvia suhteellisen äkillisiä tapahtumia, jotka vaativat normaalista poikkeavia toimia tai avun pyytämistä muilta mailta. Kansallisessa riskiarviossa on tunnistettu niitä riskejä, joilla on laajaa kansallista merkitystä ja arvioitu näiden riskien vaikutusta yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Kansallinen riskiarvio on päivitetty vuonna 2023.

Kansallinen riskiarvio muodostaa osaltaan perusteet sille, millaisiin riskeihin eri hallinnonalojen on varauduttava. Tavoitteena on riskiarvion hyödyntäminen varautumisen suunnittelussa kaikilla toiminnan tasoilla. Kansallinen riskiarvio ei välttämättä sisällä kaikkia hallinnonala- ja toimijakohtaisia merkittäviä riskejä. Jokaisen toimijan tuleekin arvioida riskejä yksityiskohtaisemmin suhteessa omiin tehtäviinsä ja toimintaansa.

Kansallisessa riskiarviossa arvioituja uhkamalleja ja häiriötilanteita ovat:

- Informaatiovaikuttaminen
- Poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus
- Sotilaallisen voiman käyttö
- Laajamittainen maahantulo ja painostaminen maahantulijoita ohjaamalla
- Yhteiskunnan rakenteisiin tai laajoihin ihmisjoukkoihin tehty terroristinen tai muu väkivaltainen isku
- Isojen väkijoukkojen, ryhmien tai yhteisöjen väkivaltainen liikehdintä tai yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta
- Julkisen talouden häiriö
- Rahoitusjärjestelmän häiriö
- Energiahuollon häiriöt
  - Sähkön saannin suurhäiriö
  - Polttoaineiden saannin vakavat häiriöt
- Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden häiriöt
- Kuljetusten jatkuvuuden häiriöt
- Terveysturvallisuuden häiriöt
  - Mikrobilääkeresistenssi
  - Pandemia tai muu vastaava laajalle levinnyt epidemia
  - Eläintautiepidemiat
- Vesihuollon häiriöt
- Elintarvikehuollon häiriöt ja ruoka- ja ravintoturvan heikkeneminen
- Laajat tai pitkäkestoiset onnettomuustilanteet
  - Merellinen monialaonnettomuus

- Vakava ydinvoimalaitosonnettomuus Suomessa tai Suomen lähialueilla
- Useampi yhtäaikainen laaja maastopalo
- Äärimmäisen voimakas avaruusmyrsky

4.2 Sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät erityiset riskit

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on ohjeistanut 19.10.2021 päivätyssä ohjauskirjeessään hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua. Sen mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelun painopiste ensimmäisessä vaiheessa on kansallisen riskinarvion seitsemässä uhkaskenaariossa. Näitä ovat: pandemia, terroristinen isku, kyberisku, voimahuollon häiriöt, sotilaallinen voimankäyttö, laajamittaisen maahantulon hallinta ja CBRNE-uhat. CBRNE-uhilla tarkoitetaan kemiallisista aineista (C), biologisista taudinaiheuttajista (B), radioaktiivisista aineista (R), ydinaseista (N) ja räjähteistä (E) aiheutuvia uhkia.

4.3 Alueellinen riskiarvio

Kansallisessa riskinarviossa kartoitettavia riskejä ja uhkamalleja on täydennetty alueellisen tason riskiarvioilla. Alueellisen tason riskiarviossa on tarkoitus keskittyä sellaisiin alueellisesti merkittäviin riskeihin, joiden hallitseminen edellyttää normaalista poikkeavaa toimintaa ja joiden vaikutukset alueellisella tasolla toteutuessaan aiheuttavat merkittäviä vaikutuksia. Riskiarvio tehdään laaja-alaisessa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jossa valmisteluun osallistuu valmistelijoita Uudenmaan alueen kaupungeilta, kunnilta, hyvinvointialueilta, viranomaistahoilta, järjestöiltä sekä kansallisilta toimijoilta. Aluehallintovirasto ja pelastuslaitokset toimivat vastuuvalmistelijoina toimeksiannon mukaisesti.

Uudenmaan alueellinen riskiarvio on päivitetty vuonna 2023. Riskiarviossa tunnistetaan ja kuvataan seuraavat uhkamallit:

- Sosiaalinen eriarvoistuminen, segregaatio, polarisaatio ja radikalisaatio
- Sotilaallinen voimankäyttö
- Merellinen suuronnettomuus
- Ilmaliikenneonnettomuus
- Raideliikenneonnettomuus
- Kemikaalionnettomuus
- Ydinvoimalaonnettomuus
- Rajuilmat ja myrskyt
- Tulvat
- Kuivuus ja kuumuus
- Avaruusmyrsky
- Pandemia
- Tietoliikenteen tai -järjestelmän vakava häiriö
- Isojen joukkojen väkivaltainen liikehdintä, mellakka
- Laajamittainen maahantulo
- Vesihuollon vakava häiriö
- Voimahuollon vakava häiriö

Riskiarviotyössä alueen toimijat tunnistavat ensin yhdessä alueen merkittävimmät uhkat ja häiriötilanteet. Tunnistetuista uhkista laaditaan asiantuntijoista muodostuvissa pienryhmissä havainnollistavat skenaariot, joiden pohjalta tehdään riskin todennäköisyyden ja seurausvaikutusten arvio. Alueen ajantasainen riskiarvio luo kehyksen alueellisen häiriösietoisuuden kehittämiseksi, yhteisten riskien hallinnalle

sekä edellytykset toimintaympäristön ilmiöiden ja muutoksien huomioon ottamiselle.

4.4 Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon riskiarvio

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon riskiarviossa määritetään toimialakohtaiset uhkaskenaariot. Määrittelyssä kiinnitetään erityistä huomiota niin alueellisiin, kuin toimialakohtaisiin erityispiirteisiin kuten väestö- ja palvelurakenteeseen, tunnistettuihin alueellisiin uhkiin, palveluverkon laajuuteen ja alueen maantieteelliseen sijaintiin. Näillä saattaa olla vaikutusta riskien realisoitumiseen ja hallintaan. Riskiarviossa arvioidaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon toimialakohtaisten uhkaskenaarioiden vaikutuksia suhteessa kansallisen riskiarvion seitsemään uhkaskenaarioon.

Pääkaupungin ja kansallisen hallinnollisen keskittymän läheisyydellä on vaikutusta alueen uhka-arvioon. Lisäksi sijainti Itämeren laajalla rannikkoalueella on merkittävä erityispiirre varautumisen näkökulmasta. Myös Euroopan turvallisuustilanteella ja Suomen NATO-jäsenyydellä on vaikutuksia turvallisuusympäristöön. Muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää varautumista muun muassa informaatiovaikuttamiseen sekä panostusta infrastruktuurin suojaamiseen, kyberturvallisuuteen sekä materiaaliseen varautumiseen. Hyvinvointialueella on myös keskeinen tehtävä väestönsuojeluun varautumisessa.

4.5 Riskien arviointi organisaatiossa

Vuonna 2023 aluehallituksessa hyväksytty Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen riskienhallintapolitiikka sisältää riskienhallinnan, tavoitteet, periaatteet, ohjausmallin, vastuut, arvioinnin ja kehittämisen. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen riskienhallinnan tavoitetilaksi on asetettu, että riskienhallinta toteutuu kokonaisvaltaisesti määritellyn prosessin mukaisesti kaikilla organisaation tasoilla ja kaikessa toiminnassa.

Hyvinvointialueella panostetaan strategian mukaisesti yhteisen organisaatiokulttuurin luomiseen ja kehitetään suunnitelmallisesti yhteistä, osallistavaa ja valmentavaa työkulttuuria. Riskienhallinta on systemaattista ja jatkuvaa toimintaa sekä osa päivittäistä johtamista, ohjaamista ja työn toteuttamista. Riskienhallinta on näkyvä osa organisaation kulttuuria, puhetta ja toimintatapoja. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen riskienhallinta on osallistavaa ja läpinäkyvää.

Riskienhallintapolitiikassa tunnistetut hyvinvointialueen riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen periaatteet ovat:

- Varmistaa organisaation tavoitteiden saavuttaminen.
- Turvata toiminnan jatkuvuus.
- Taata toiminnan häiriöttömyys.
- Ylläpitää organisaation turvallisuutta.
- Säilyttää toimintaedellytykset kaikissa olosuhteissa.
- Taata tehtävien mahdollisimman häiriötön suorittaminen.
- Varmistaa valmius tavanomaisesta poikkeaviin toimenpiteisiin niin normaaliolojen häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa.

5 Kriittisten toimintojen turvaaminen ja resurssianalyysi

5.1 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan

Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastuspalveluiden on kaikissa olosuhteissa turvattava kriittisten palvelujen ja toiminnan jatkuvuus. Palveluiden piirissä olevien asiakkaiden palvelutarve saattaa häiriötilanteissa lisääntyä ja uusia asiakkaita ja potilaita voi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin tulla lisää. Kiireelliset ja kriittiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tulee pystyä tuottamaan myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Perusterveydenhuoltoa kuormittavia häiriötilanteita voivat aiheuttaa erilaiset tartuntataudit tai veden ja ravinnon laadusta johtuvat sairastumiset, jotka sekä tuovat lisää asiakkaita että rajoittavat käytettävissä olevan henkilökunnan määrää.

Ympäri vuorokautista hoitoa tai palveluita antavien yksiköiden toiminnan turvaamiseen häiriötilanteessa tulee kiinnittää erityistä huomiota. Hyvinvointialueen kaikissa toiminnoissa on varauduttava muun muassa sähkön-, lämmön- ja vedenjakelun häiriöiden ja veden saastumisen kaltaisiin tilanteisiin.

Sähköisten tietojärjestelmien haavoittuvuus on tärkeää huomioida osana toiminnan turvaamista. Häiriöt ja katkokset järjestelmien käytössä vaikuttavat tiedon käytettävyyteen ja potilas- ja asiakastietojärjestelmien käyttöön. Ongelmat sähkönjakelussa voivat estää pääsyn tietojärjestelmiin kokonaan ja esimerkiksi kyberhyökkäyksestä johtuva järjestelmien toimimattomuus voi saada aikaan merkittävän häiriötilanteen. Tietojärjestelmien ollessa pois käytöstä siirrytään asiakas- ja potilastietojärjestelmiä koskevan häiriötilannesuunnitelman mukaisiin menettelyihin.

Häiriötilanteissa tavallista suurempi joukko hyvinvointialueen asukkaista tai alueelle muualta evakuoituista ihmisistä saattaa tarvita toimeentulotukea. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on huolehtia perustoimeentulotuen maksamisesta. Hyvinvointialueet taas huolehtivat täydentävän ja ehkäisevän toimeentulon myöntämisestä tarvittaessa. Poikkeusoloissa toimeentulotuen maksaminen voidaan valtioneuvoston päätöksellä keskeyttää, tai tukea voidaan lykätä tai maksaa alennettuna enintään kolmen kuukauden ajan.

Sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on keskeinen rooli psykososiaalisen tuen ja evakuointien johtamisessa häiriötilanteissa. Häiriötilanteen jälkeinen psykososiaalisen avun tarve voi kuormittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja laajasti. Näitä tilanteita varten hyvinvointialueen on laadittava

erillinen psykososiaalisen tuen suunnitelma osana operatiivis-taktista valmiussuunnitelmaa.

5.2 Väestönsuojeluun varautuminen

Väestönsuojelulla tarkoitetaan valmiuslain mukaisten sotilaallisten poikkeusolojen aikana tapahtuvaa humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan ja siviiliväestön auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välittömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

Hyvinvointialueella on useita väestönsuojeluun liittyviä tehtäviä. Pelastuslain (379/2011) mukaisesti pelastustoimen viranomaisten on varauduttava toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin:

- 1) huolehtimalla väestönsuojelutehtävien edellyttämästä sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arvioinnista;
- 2) kouluttamalla ja varaamalla henkilöstöä ja väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstöä sekä muuta henkilöstöä väestönsuojelutehtäviin;
- 3) huolehtimalla väestönsuojelun johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien perustamisesta ja ylläpidosta;
- 4) varautumalla valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettuun väestön siirtämiseen; sekä
- 5) huolehtimalla muistakin näitä vastaavista toimenpiteistä.

Hyvinvointialueen vastuulla olevat väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat niissä palvelevan viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsopimussuhteessa olevan henkilön tehtäviin. Kukin viranomaisen huolehtii väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta ja kouluttamisesta.

Pelastustoimintaan liittyvät keskeisimmät väestönsuojelutoimenpiteet ovat väestön varoittaminen, suojautumisen johtaminen ja evakointivalmiuden ylläpito. Väestönsiirtoihin varautuminen on suunniteltu Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen evakointisuunnitelmassa. Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat myös niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta. Yhteistoimintaa kuntien, viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa harjoitellaan säännöllisesti.

Pelastuslain (379/2011) 65 §:n mukaisesti hyvinvointialueen sosiaali- ja terveysviranomaiset vastaavat niitä koskevissa säädöksissä määrätyn työnjaon mukaisesti valmiuslain 121 §:n nojalla siirretyn väestön majoituksesta, muonituksesta ja muusta hullosta ja siirretyn väestön tilapäisestä majoittamisesta. Valmiuslaissa (1552/2011) on säädetty tarkemmin hyvinvointialueen pelastusviranomaisen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisesta sekä lisätoimivaltuuksista väestönsuojelutehtävien suorittamiseksi

Hyvinvointialueen yksityisten palveluntuottajien ohjaus varautumisessa väestönsuojeluun sekä väestönsuojeluun varautumisen suunnitelmien yhteensovittaminen toteutetaan osana varautumisen ohjausta sekä valvontaa ja omavalvontaa.

5.3 Toimintaedellytykset

5.3.1 Perusterveydenhuolto

Perusterveydenhuollon toimintojen jatkuvuus on turvattava myös häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana, jolloin palveluiden kysyntä saattaa merkittävästi kasvaa. Terveys- ja hyvinvointialueen toimintaympäristössä tulee olla valmius vastata esimerkiksi pandemian aiheuttamiin haasteisiin, lääkkeiden ja tarvikkeiden saannin häiriöihin sekä henkilökunnan äkillisiin sairauspoissaoloihin. Järjestelmällisen suunnittelun ja ennakkoinnin avulla varmistetaan, että perusterveydenhuollon palvelut kykenevät säilyttämään

toimintakykynsä. Tämä sisältää suunnitelmat muun muassa henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi, korvaavien tilojen käyttöönottosuunnitelmat sekä kriittisten tietojärjestelmien häiriötilannesuunnitelmat. Hoidon priorisointi ja potilasturvallisuuden varmistaminen ovat kaiken toiminnan ytimessä.

Erityisesti on huomioitava myös jatkuvuussuunnittelu esimerkiksi sähkökatkojen tai tietoliikennehäiriöiden varalta. Tämän lisäksi on olennaista ylläpitää ja vahvistaa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, kuten HUS-Apteekin ja HUS Diagnostiikkapalveluiden, jotta palvelut voivat toimia yhteen ja tukea toisiaan poikkeusoloissa.

5.3.2 Perusterveydenhuollon sairaalapalvelut

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on käytössä noin 460 osastopaikkaa eri kuntien alueella, suurin osa on noin 250-paikkaisessa Espoon sairaalassa. Sairaalapalveluiden toiminta on pyrittävä turvaamaan ympärivuorokautisesti. Äkillisessä toimintaympäristön muutoksessa perusterveydenhuollon sairaalapalveluiden tehtävänä on tukea HUS-Yhtymän erikoissairaanhoidon toimintaa. Sairaalapalveluiden kapasiteettia voidaan nostaa henkilöstöjärjestelyin omaa muuta ei-kiireellistä toimintaa rajaamalla sekä yhteistyössä muiden palvelualueiden tai ostopalvelutuottajien kanssa.

5.3.3 Sosiaalihuolto

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella sosiaalihuollon palveluja järjestetään neljällä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelualueella. Sosiaalihuollon palvelujen tulee huolehtia lainsäädännöllisistä tehtävistään myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, ml. väestönsuojelutilanteet. Lisäksi häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on vastattava tilanteiden aiheuttamaan palvelutarpeen kasvuun sekä huomioitava sosiaalihuollon varautumisen erityispiirteet.

Merkittäviä sosiaalihuollon lainsäädännöllisiä tehtäviä häiriötilanteiden ja poikkeusolojen näkökulmasta ovat muun muassa kiireellisen tilapäisen

asumisen järjestäminen sekä välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaaminen. Sosiaali- ja kriisipäivystys on järjestettävä ympärivuorokautisesti kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi kaiken ikäisille. Sosiaalipäivystyksen on toimittava yhteistyössä ensihoitopalvelun, terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin, hätäkeskuksen sekä tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa. Lisäksi sosiaali- ja kriisipäivystys vastaa kiireellisissä tilanteissa psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtamisesta ja yhteensovittamisesta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Psykososiaalinen tuki kattaa kiireelliset, välttämättömät sosiaalipalvelut sekä akuutin kriisiavun. Psykososiaalista tukea toteutetaan myös osana muuta sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Sosiaalihuollon palvelujen tulee huomioida toiminnassaan ja varautumisessa aina erityistä tukea tarvitsevat henkilöt ja erityisryhmät. Lisäksi kaikissa lasta koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Huomioitavaa on myös riippuvuus erilaisista tukipalveluista (esimerkiksi ateria- ja kuljetuspalvelut) sekä kolmannen sektorin ja muiden yhteistyötahojen merkittävästä roolista häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Varautumisen näkökulmasta on huomioitavaa, että sosiaalihuollossa tuotetaan välttämättömiä kotiin vietäviä palveluja sekä ympärivuorokautisia asumispalveluja. Lisäksi merkittävä osa sosiaalihuollon palveluista on yksityisten palveluntuottajien tuottamia palveluita.

5.3.4 Kuvantaminen ja laboratoriopalvelut

HUS Diagnostiikkakeskus tuottaa lähes kaikki hyvinvointialueen kuvantamispalvelut ja laboratoriopalvelut. Palveluiden laajuuteen kuuluvat kuvantamis- ja tutkimuspalvelut sekä pääsääntöisesti myös tutkimusmateriaalin analysointi, tulkinta sekä lääkärin lausunnot. Toimenpiteisiin kuuluvat toimenpide sekä siihen liittyvät valmistelu- ja oheistoiminnot. Kaikissa näytteenottopisteissä otetaan yleisimpiä

verinäytteitä, mutta osa näytteistä ja tutkimuksista on sellaisia, joita toteutetaan vain osassa toimipisteitä.

Varautuminen ja jatkuvuudenhallinta normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kuvantamisen ja laboratoriopalveluiden osalta perustuu HUS Diagnostiikkakeskuksen valmiussuunnitelmiin.

5.3.5 Lääkkeet

HUS-apteekki toimii hyvinvointialueen lääkehuollon varautumistehtävästä vastaavana sairaala-apteekkina, jonka tehtävänä on hankkia, varastoida ja toimittaa lääkkeet sekä lääkkeelliset kaasut toimintayksiköille. Lääkkeitä on varastoitava laitoksissa lääkkeiden velvoitevarastointilain (979/2008) ja -asetuksen (1114/2008) mukaisesti lääkeaineryhmän mukaan 6 kk:n, 3 kk:n tai 2 viikon kulutusta vastaava määrä. Velvoitevarasto on HUS-apteekin normaalia kiertävää lääkevarastoa, jolloin velvoitteesta aiheutuva hävikki voidaan minimoida. Tilanteissa, joissa toimintavalmiutta pitää kohottaa, velvoitevarastointi turvaa suurelta osin lääkehoitojen jatkuvuuden. Laitosten lisäksi lääkkeiden maahantuojilla ja valmistajilla on oltava omat velvoitevarastonsa, joten lääkevarastot Suomen rajojen sisäpuolella ovat kattavat. Poikkeustilanteissa on huomioitava, että tiettyjen lääkevalmisteiden, kuten infuusionesteiden, mikrobilääkkeiden ja tehohoitolääkkeiden kulutukset kasvavat huomattavasti normaalikulutuksesta, joten varastot eivät riitä yhtä kauan kuin normaalioloissa. Viranomaiset voivat ohjeistaa poikkeus- tai häiriötilanteissa korottamaan varastoja tiettyjen lääkeaineiden tai lääkeaineryhmien osalta.

5.3.6 Lääkintälaitteet

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on käytössä yksi yhtenäinen laiterekisteri, johon lääkintälaitteet on rekisteröity. Laiterekisteriä ylläpidetään tukipalveluiden erityispalveluissa. Tietojen ylläpitämiseksi on yhdenmukaiset menettelytavat, jotka täyttävät lääkintälaitteille asetetut lait ja asetukset. Laitekannan hyvää toimintavarmuutta ylläpidetään

säännöllisillä määräaikaishuolloilla. Valmiutta kohotettaessa siirretään huoltotoiminnan painopistettä määräaikaishuolloista akuutimpiin viankorjauksiin. Ennakoivilla ja asteittain lisättävillä laite-, varaosa- ja tarvikkehankinnoilla ylläpidetään kulloinkin tarvittavalle ajanjaksolle optimoitua varastoa. Laitteiden käyttäjäyksiköt tekevät arviointia laitteiden ja niiden kulutustarvikkeiden tarpeesta, jonka perusteella erityispalvelut ohjaavat omia toimenpiteitään parhaan laite- ja tarvikekannan turvaamiseksi.

5.3.7 Materiaalihuolto ja logistiikka

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on käytössä tilausjärjestelmiä, joiden kautta on mahdollista tilata sekä päivittäis- että hoitotarvikkeita. Hoitotarvikkeiden hallintaan kuuluu niiden hankinta, varastointi ja jakelu tarpeen mukaan eri toimipisteisiin.

Hyvinvointialueen logistiikkapalveluissa tuotetaan ja järjestetään hyvinvointialueen tarvitsemat logistiikan palvelut, kuten varastotoiminta, tavaroiden kuljetukset, henkilökuljetukset, päivittäisposti ja ajoneuvojen hankinnat hyvinvointialueelle. Tarvikkeiden varastointiin sovelletaan vastaavia periaatteita kuin lääkevarastointiin, ottaen huomioon tuotteiden luonne ja käyttötiheys. Erityisesti hoitotarvikkeita, kuten haavanhoitotuotteita, diagnostiikkavälineitä, kertakäyttöinstrumentteja, ja henkilökohtaisia suojavälineitä, varastoidaan niin, että normaali käyttö on turvattu ja häiriötilanteissa pystytään reagoimaan nopeasti kysynnän mahdollisiin kasvuihin. Huomioon otetaan tuotteiden säilyvyysajat ja -olosuhteet, jotta tarvikkeet pysyvät käyttökelpoisina ja laadukkaina koko varastointiajan.

Hyvinvointialueen hoitotarvikevarastoinnissa pyritään varmistumaan tarvittavasta varmuusvarastosta ja optimoimaan varastojen kierto. Hoitotarvikkeiden varmuusvarastointi on osa laajempaa turvallisuus- ja varautumisstrategiaa. Se mahdollistaa hyvinvointialueen kyvyn ylläpitää korkeatasoista potilashoitoa kaikissa olosuhteissa, olipa kyseessä sitten rutiininomainen päivittäinen tarve tai poikkeustilanne, jossa

hoitotarvikkeiden kysyntä kasvaa äkillisesti. Yksityiset palveluntuottajat vastaavat materiaalisesta varautumisesta sopimusten mukaisesti.

5.3.8 Ateriapalvelut

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ateriapalveluista valtaosa on järjestetty ostopalveluna. Hankinta on toteutettu erilaisin alueesta riippuvien ratkaisuin. Aluehallituksen päätöksen mukaisesti hyvinvointialueen ateriapalvelut järjestetään kilpailutuksen kautta ulkoistettuna palveluna. Ateriapalvelujen kilpailutuksen strategisen periaatteen mukaisesti ateriapalvelut on toteutettava turvallisesti huomioiden palvelujen häiriöttömyys ja huoltovarmuus. Hyvinvointialue edellyttää palveluntuottajia turvaamaan myös erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa palvelujen laadun ja saatavuuden.

5.3.9 ICT-palvelut

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen riskienhallintaan ja varautumiseen kuuluu oleellisesti tietojärjestelmien resilienssin vahvistaminen. Järjestelmätason varautumisessa korostuu myös kyky ennakoida ja valmistautua infrastruktuurin mahdollisiin häiriöihin, jotka voivat vaikuttaa kriittisiin toimintoihin.

Hyvinvointialueen tulee edelleen kehittää laaja-alaisesti jatkuvuudenhallinnan käytäntöjä, jotka tukevat toiminnan keskeytymättömyyttä kaikissa olosuhteissa. Sähkönjakelun ja muiden infrastruktuurin osa-alueiden potentiaalisiin häiriötilanteisiin tulee varautua proaktiivisesti, erityisesti kun kyse on toiminnan kannalta keskeisistä järjestelmistä. Strategisen jatkuvuudenhallinnan yhteydessä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kehittää ja ylläpitää jatkuvuussuunnitelmia, jotka tukevat toiminnan häiriöttömyyttä ja palautumiskykyä poikkeusoloissa.

5.3.10 Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaisesti pelastuslaitos vastaa pelastustoimen tehtäväänsä kuuluvien palveluiden omasta tuotannosta ja lainsäädännössä pelastuslaitokselle säädetyistä tehtävistä sekä sopimusten mukaisesti ensihoitopalveluista. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen toimintaohjeen mukaisesti pelastuslaitoksen tehtävänä on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia sekä tuottaa ensihoitopalveluja. Onnettomuuden uhatessa tai tapahduttua tehtävänä on pelastaa ihmiset, turvata tärkeät toiminnot ja rajoittaa onnettomuuden seurauksia kaikissa olosuhteissa.

Pelastuslaitos on varautunut toimimaan kaikissa turvallisuustilanteissa. Tarvittaessa tehtäviä priorisoidaan. Pelastustoiminnan johtamisjärjestelmä ja valmius häiriötilanteisiin perustuu päivittäiseen valmiuteen, jota vahvennetaan ja laajennetaan tarpeen mukaan. Pelastuslaitoksen valmiustasoja ovat perusvalmius, tehostettu seuranta, tehostettu valmius ja täysvalmius. Poikkeusoloissa varaudutaan toimimaan pitkäkestoisesti täysvalmiudessa. Tarvittaessa resursseja varmistetaan valmiuslain toimivaltuuksien nojalla. Myös sopimuspalokuntahenkilöstön pitkäkestoinen käytettävyyttä pyritään varmistamaan.

5.4 Sopimusperusteinen varautuminen

Hyvinvointialueen on valmiuslain (1552/2011) 12 § mukaan varmistettava valmiussuunnitelmien ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen kaikissa oloissa. Hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta. Kun palvelut tai niiden osa hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta, jatkuvuudenhallinnasta ja varautumisesta sovitaan sopimusteknisin järjestelyin. Tämä edellyttää vaatimusten kirjaamista sopimukseen

yksityiskohtaisesti ja yksiselitteisesti. Sopimusperusteinen varautuminen on siten kiinteä osa varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan turvaamista.

Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan välisessä sopimuksessa on sovittava muun muassa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin liittyvästä varautumisesta ja toiminnan jatkuvuuden hallinnasta. Laatiessaan sopimuksia järjestämisvastuullaan olevasta toiminnasta yksityisten palvelujen tuottajien kanssa, hyvinvointialueen tulee sopia myös yksityisten palvelujentuottajien velvollisuudesta tilannekuvan ylläpitämiseen ja sen välittämiseen hyvinvointialueelle sekä yhteistyöalueensa valmiuskeskukselle. Yksityisten palvelujentuottajien kanssa tulee sopia myös ilmoitusmenettelystä häiriötilanteissa. Hyvinvointialueen tulee edellyttää palveluntuottajalta suunnitelmaa valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella kriittisten sopimusten ja palveluntuottajien tunnistaminen liittyy organisaation kriittisten palveluiden, tukipalveluiden ja resurssien määrittämiseen.

5.5 Kolmannen sektorin ja seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö

Sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen myötä päivitetystä laissa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt tunnistetaan hyvinvointialueiden kumppanina muun kansalaisyhteiskunnan ja yritysten rinnalla. Lainsäädäntö velvoittaa hyvinvointialueita tekemään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi yhteistyötä yritysten ja yleishyödyllisten toimijoiden kanssa.

Järjestöillä on merkittävä rooli onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin varautumisessa. Järjestöt tuottavat palveluja, koordinoivat vapaaehtoisten osallistumista viranomaisia tukevaan toimintaan ja ylläpitävät esimerkiksi valmiustoimintaan liittyvää erityisosaamista. Järjestöt kanavoivat, johtavat ja koordinoivat myös järjestöihin kuulumattomien kansalaisten auttamishalua erilaisiin auttamistehtäviin.

Suomen Punaisen Ristin asemasta ja tehtävistä on säädetty Suomessa lailla (laki Suomen Punaisesta Rististä 238/2000 ja asetus 827/2017). Suomen Punaisella Ristillä on valtakunnalliset yhteistyömuistiot Sosiaali- ja terveysministeriön ja Sisäministeriön hallinnonalan kanssa, joissa on sovittu varautumisesta ja vapaaehtoistoiminnan koordinaatiosta.

Joissakin häiriötilanteissa kolmannen sektorin ja seurakunnan toiminta voi muodostua keskeiseksi tilanteen hoitamisen kannalta. Seurakuntien järjestämä henkinen huolto on tärkeä osa psykososiaalisen tuen kokonaisuutta. Kunkin toimijan kanssa tulee läpikäydä erikseen yhteistoiminnan mahdollisuudet ja tarvittaessa niistä sovitaan erikseen.

6 Strategiset toimet ja rakenteet

6.1 Johtaminen ja päätöksenteko

Hyvinvointialueen normaaliolojen häiriötilanteiden johtaminen perustuu normaaliin organisaatio- ja johtamisrakenteeseen sekä toimintaa ohjaavaan hallintosäätöön ja toimintaohjeisiin. Toiminta toteutetaan kunkin palvelualueen tehtävien, toimivaltuuksien ja vastuiden mukaisesti. Hyvinvointialueen organisaatio- ja johtamisrakenne sekä vastuunjako pyritään säilyttämään poikkeusoloissa mahdollisimman muuttumattomana, mutta johtamisessa tulee kuitenkin huomioida poikkeusolojen erityisvaatimukset.

Normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisen toiminnallinen kokonaisuus muodostuu tarkoituksenmukaisista toimintaan varatuista ja varustelluista tiloista sekä etukäteen määritetyssä kokoonpanossa toimivasta, tehtäviin perehdytetystä ja koulutetusta henkilöstöstä. Johtamisen kokoonpanoa päivitetään tarvittaessa vastaamaan normaaliolojen häiriötilanteen tai poikkeusolojen vaatimia tarpeita. Kokonaisuutta tukevat tekniset välineet ja viestiyhteydet.

Toimintaa normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa johtaa organisaatiossa normaalistikin johtovastuussa oleva henkilö. Vakavissa

normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa toimitaan ensisijaisesti kuten hallintosäännössä ja sen nojalla annetuissa ohjeistuksissa on määrätty. Mikäli näitä ei voida noudattaa, voidaan hallintosäännön muiden lukujen toimivaltamääräyksistä poiketa välttämättömän syyn vuoksi. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat uhat sekä elintärkeiden palveluiden keskeytymiseen, talouteen, kiinteistöihin, muuhun omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvat uhat, jotka aiheuttavat välittömän vaaran tai muun vakavan toiminnallisen tai taloudellisen riskin.

Vakavassa normaaliolojen häiriötilanteessa ja poikkeusoloissa hyvinvointialuejohtaja ja pelastusjohtaja voivat käyttää päätösvaltaa palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi välttämättömän syyn vuoksi. Myös palvelualuejohtajat omilla palvelualueillaan tai terveydenhuollon vastaava lääkäri voivat käyttää tällaista päätösvaltaa, ellei hyvinvointialuejohtaja tai pelastusjohtaja päätä asiasta.

6.2 Tilannekuva

Sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden tulee kyetä reagoimaan nopeasti niin organisaation sisältä tuleviin hiljaisiin signaaleihin ja varoitusmerkkeihin, nopeasti kehittyviin uhkiin kuin organisaation ulkopuolelta tuleviin ilmoituksiin ja hälytyksiin.

Hyvinvointialueet tuottavat toimialojensa päivittäistoiminnoista ja palveluista tilannekuvaa, joka lisää kokonaisuymmärrystä hyvinvointialueen toiminnasta. Tilannekuvasta saatavaa tietoa käytetään operatiivisen ja strategisen päätöksenteon tukena sekä normaali- että häiriötilanteissa. Hyvinvointialue on velvollinen luovuttamaan salassapitosäännösten estämättä paikallisen tilannekuvatiedon yhteistyöalueensa valmiuskeskukselle alueellisen tilannekuvan muodostamista varten.

Sosiaali- ja terveysministeriö muodostaa yhteistyössä valmiuskeskusten kanssa valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan.

Viiden valmiuskeskuksen keräämät alueelliset tilannekuvat perustuvat yhdenmukaisiin ja keskenään vertailukelpoisessa muodossa kerättyihin tietoihin, joista muodostuu valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaava tilannekuva.

Kansallinen tilannekuva sisältää tiedot:

- palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta,
- henkilöstöresursseista
- materiaaliressursseista ja
- tukipalveluiden toiminnasta.

6.3 Kriisiviestintä

Kriisien ehkäisy ja viestinnällä kriisien vahinkojen minimoiminen tai ennallistaminen hyvinvointialueella perustuu hyvään yhteistyöhön alueen eri toimijoiden ja ammattilaisten kanssa sekä selkeään, ymmärrettävään, vaivattomaan, monikanavaiseen, monikieliseen ja oikea-aikaiseen viestintään työn arjessa. Tavoitteena on, että tietoa on helposti saatavilla, ja se auttaa myös mahdollisissa kriiseissä tai häiriötilanteissa ihmisiä löytämään ratkaisuja ja tarvitsemansa palvelut. Kriisiviestinnän avulla tuetaan myös organisaation henkilöstön kykyä toimia tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti kriisitilanteissa. Kriisien hallinnassa auttaa suunnitelmallinen varautuminen sekä ennakoiva harjoittelu. Ennakoivalla viestinnällä pyritään myös lisäämään eri sidosryhmien tietoisuutta erilaisista riskeistä, niiden kohtaamisesta sekä kriiseistä selviytymisestä.

Kriisiviestinnässä korostetaan viestinnän johtorakenteen selkeyttä ja tehokkuutta häiriötilanteiden hallinnassa. Viestintävastuu häiriötilanteissa on johdolla, jota viestinnän ammattilaiset tukevat. Kriisiviestintäsuunnitelmassa on määritelty, kuka johtaa viestintää erilaisissa häiriötilanteissa ja millaisella viestinnän kokoonpanolla kriisiviestintää toteutetaan. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella häiriö- ja poikkeustilanteiden viestintää suunnitellaan yhteistyökumppaneiden

kanssa. Hyvinvointialueen kriisiviestinnän kanavat on määritelty myös kriisiviestinnän ohjeistuksissa.

Kriisiviestintäsuunnitelma ja ohjeistukset päivitetään säännöllisesti ja hyvinvointialueen kriisiviestinnän valmiuksia kehitetään jatkuvasti koulutusten sekä harjoitusten avulla. Kriisitilanteessa viranomaiset toimivat yhdessä. Kriisitilanteissa toimintaa johtava viranomainen vastaa kriisiviestinnän sisällöstä ja muut viranomaiset tukevat viestintävastuussa olevaa. Viranomaisten välisestä vastuunjaosta ja viestinnän yhdenmukaisuudesta sovitaan yhdessä. Moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön merkitys on tunnistettu kriisiviestinnässä. Yhteistyötä tehdään aktiivisesti muiden viranomaisten, järjestöjen, yritysten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa yhtenäisen ja kattavan viestinnän varmistamiseksi kaikissa häiriötilanteissa.

Kriisin päätyttyä on tärkeää tiedottaa palvelujen palautumisesta ja mahdollisista pysyvistä muutoksista. Aktiivisella kriisin jälkeisellä toiminnalla ja viestimisellä hälvennetään myös kriisin aikana mahdollisesti syntyneitä epäluuloja tai pelkoja. Kriisin jälkeen kiinnitetään erityistä huomiota viestintään, joka keskittyy palautumiseen, tilanteen ennallistamiseen, jälkiarviointiin, tapahtuneesta oppimiseen ja samankaltaisten kriisi- tai häiriötilanteiden ehkäisemiseen.

6.4 Turvallisuus selvitykset

Turvallisuus selvitysten tarkoitus on ennaltaehkäistä kansallista turvallisuutta vaarantavaa toimintaa. Selvityksillä suojataan myös merkittäviä yksityisiä taloudellisia etuja ja yritysten turvallisuusjärjestelyjä. Turvallisuus selvityslain (726/2014) tarkoituksena on parantaa mahdollisuuksia ennakolta ehkäistä toimintaa, joka voi vahingoittaa valtion turvallisuutta, maanpuolustusta, Suomen kansainvälisiä suhteita, yleistä turvallisuutta tai muuta niihin verrattavaa yleistä etua tai erittäin merkittävää yksityistä taloudellista etua tai edellä tarkoitettujen etujen suojaamiseksi toteutettavia turvallisuusjärjestelyjä.

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) edellyttää vuoden 2023 alusta, että luotettavuutta edellyttävät tehtävät tunnistetaan ja luotettavuudesta varmistutaan. Hyvinvointialueen tulee tunnistaa ne tehtävät, joiden suorittaminen edellyttää sen palveluksessa olevilta tai sen lukuun toimivilta henkilöiltä erityistä luotettavuutta.

Turvallisuusselvitysten menettelyt suunnitellaan hyvinvointialueen tarpeita vastaavaksi. Turvallisuusselvityksen jälkeen käynnistyy myös nuhteettomuusseuranta, joka on voimassa sen ajan, kun henkilö toimii selvityksen kohteena olleessa tehtävässä tai toimeksiannossa tai enintään viisi vuotta, jonka jälkeen se on uusittava.

6.5 Varausjärjestelyt

Hyvinvointialueiden tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue turvaa toimintakykyään poikkeusoloissa huolehtimalla henkilövarauksista niiden työntekijöiden osalta, joiden palvelukseen kutsuminen saattaisi vaarantaa yleistä etua. Henkilövaraukset tehdään vähintään viiden vuoden välein aluetoimistoon ja siviilipalvelukeskukseen. Poikkeusoloihin varautumiseen kuuluu myös ajoneuvojen ja tilojen varaaminen. Hyvinvointialue arvioi sen käytössä olevien ajoneuvojen ja tilojen varaustarpeet, jotta päivittäisten tehtävien hoitaminen mahdollistuu. Ajoneuvojen ja tilojen varaukset ilmoitetaan säännöllisin väliajoin vastuuviranomaisille.

7 Palautuminen häiriötilanteen jälkeen

Häiriötilanteesta palautuminen on riippuvainen häiriötilanteen laajuudesta sekä kestosta. Häiriötilanteet ovat voineet koskettaa joko yksittäistä palvelua tai laajemmin hyvinvointialueen palveluja. Häiriötilanteen palautumissuunnitelmat tehdään häiriötilannekohtaisesti ja suunnittelu aloitetaan jo häiriötilanteen aikana. Suunnitelmissa tulee

huomioida palvelujen, henkilöstön ja laajemmin myös väestön toipuminen häiriötilanteesta.

Alueen väestön toipumista häiriötilanteesta tuetaan hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien näkökulmasta sekä viestinnällisin keinoin että suunnittelemalla ja resursoimalla toipumiseen liittyvä palvelutuotanto. Toipumisia edistäviä palveluja ovat esimerkiksi taloudellinen tuki, kuntoutus, psykososiaalinen tuki sekä pidempiaikainen jälkihoito. Häiriötilannekohtaiset palautumissuunnitelmat väestön toipumiseen pohjautuvat hyvinvointialueen psykososiaalisen tuen suunnitelmaan.

Palveluiden palauttaminen häiriötilannetta edeltävälle tasolle voi vaatia esimerkiksi henkilöstöresurssia, taloudellista panostamista, materiaalisia valmiuksia sekä aikaa. Palautumissuunnittelussa on huomioitava muun muassa palvelujen kriittisyys sekä häiriötilanteen kuormituksen mahdollisesti aiheuttama henkilöstövaje. Häiriötilanteeseen kytkeytyvän henkilöstön (ml. esihenkilöiden) palautumisen edistämiseksi tulee huolehtia purkukeskusteluista riittävällä laajuudella.

Merkittävä osa häiriötilanteesta palautumista on etukäteissuunnitelmien sekä häiriötilanteen aikaisen toiminnan arviointi ja sitä kautta tilanteesta oppiminen. Häiriötilannetoiminnassa mukana olleiden kesken ja myös sidosryhmien kanssa käydään yhteisesti läpi tilanne, sen vaikutukset, havaitut puutteet toiminnassa sekä kehittämisehdotukset. Keskustelujen pohjalta tehdään suunnitelma korjaavien toimenpiteiden tekemiseksi ja niiden seuraamiseksi. Lisäksi olemassa olevat ohjeet käydään läpi ja päivitetään tarpeen mukaisesti.

8 Valmiussuunnitelman yleisen osan hyväksyntä, päivittäminen ja julkaisu

Valmiussuunnittelu sisältää kaksi erillistä, mutta toisiaan täydentävää tasoa: strategisen tason ja operatiivis-taktisen tason.

Valmiussuunnitelman yleinen osa asettaa strategisen tason, joka ohjaa hyvinvointialueen valmiussuunnittelua sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin, tarjoten viitekehyksen tarkemmille toimintaohjeille ja

suunnitelmille. Tämä taso määrittelee organisaation valmiussuunnittelun peruslinjaukset mm. riskien arvioinnista, resursseista, toimintaohjeiden laatimisesta sekä yhteistyöstä häiriötilanteiden varalle. Operatiivis-taktinen valmiussuunnittelu muodostaa toisen tason, joka keskittyy yksityiskohtaisiin toimenpiteisiin, kuten yhteistyöhön, kommunikaatioon ja konkreettisiin varautumistoimiin, jotka varmistavat sujuvan toiminnan häiriötilanteiden aikana.

Hallintosäännön mukaan aluehallitus vastaa valmiussuunnitelmin, että hyvinvointialueen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valmius- ja turvallisuuslautakunta lausuu aluehallitukselle valmiussuunnitelmista ja häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin varautumisen etukäteisvalmisteluista. Valmiussuunnitelman yleinen osa tarkistetaan ja tuodaan aluehallituksen käsiteltäväksi ja Valmius- ja turvallisuuslautakunnan lausuttavaksi kerran valtuustokaudessa ja aina, kun turvallisuusympäristössä tapahtuu olennaisia muutoksia. Valmiussuunnitelman yleisen osan päivittämisen koordinaatiosta vastaa konsernipalvelut. Valmiussuunnitelman yleinen osa on julkinen ja se julkaistaan hyvinvointialueen ulkoisilla sivuilla.